

olmasa da, sahələr üzrə innovasiyaların müəyyənləşdirilməsi və onların həlli istiqamətində kompleks tədbirlərin hazırlanması və mərhələlərlə həyata keçirilməsi tələb olunur. Qanunvericilik bazasının, qəbul olunan normativ hüquqi aktların yenidən işlənilməsi və görülməli işlərlə bağlı tədbirlər planının hazırlanması və onun həyata keçirilməsində strukturlar arasında əlaqələndirməni və bir mərkəzdən idarə olunmanı təmin etmək üçün Koordinasiya Şurasının yaradılması innovasiyaların tətbiqi istiqamətində işləri sürətləndirər.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin statistik göstəriciləri 2010
2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 15 sentyabr 2008-ci il tarixli 3043 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "2008-2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında yoxsulluğun azaldılması və davamlı inkişaf Dövlət Proqramı"nın həyata keçirilməsi üzrə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 28 iyun 2011-ci il tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş Tədbirlər Planı
3. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 21 oktyabr 2004-ci il tarixli 462 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Alternativ və bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə olunması üzrə Dövlət Proqramı"

Резюме

В статье изучены характер инновационной деятельности, проведена анализ для решения проблем по применение инновационных механизмов. Дано информация о создание и стимулирование инновационной деятельности в развитии экономики стран, а также анализирована ряда мероприятий государственных программ реализованных в этом направлении. Были рассмотрены и анализированы мероприятий используемым в стране по альтернативным и возобновляемым источником энергии

Summary

The article explored the nature of innovation activity, an analysis was made to solve the problems on the use of innovative mechanisms. Given information about creating and promoting innovation in the development of economies and to analyze a number of activities of state programs implemented in this direction. Were reviewed and analyzed the activities used in the country on alternative and renewable energy sources

ELMI İNNOVASIYALARIN VƏ İNNOVATİV PROSESLƏRİN KOMMERSIYALAŞDIRILMASI MƏRHƏLƏLƏRİ

*i. e. n., dosent Ə. Q. Əliyev, R. O. Şahverdiyeva
AMEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu, Bakı, Azərbaycan*

Hazırkı dövrdə iqtisadiyyatın elmi əsaslarla innovativ inkişafı yeni texnologiyalar, yeni xidmət növləri və idarəetmənin təşkili sahəsindəki yeniliklərdən daha çox və səmərəli istifadə edilməsinə əsaslanır. İstənilən dövlətin iqtisadi inkişafı elmin və texnologiyanın inkişafı, eləcə də onların tətbiqi ilə birbaşa qarşılıqlı surətdə əlaqəlidir. Qabaqcıl ölkələrdə iqtisadiyyatın inkişafında innovasiya siyasətinin formalaşması əsas məsələlərdən biri hesab olunur [1].

Müasir dövrdə inkişaf etmiş ölkələrdəki həyat səviyyəsi iqtisadiyyatın innovasiyalı inkişafı hesabına daha da yaxşılaşır. İqtisadi sferada innovasiyalara əsaslanan inkişaf istiqamətlərinin müəyyən edilməsi, insan kapitalının formalaşması, intellektual potensialdan səmərəli istifadə edilməsi, elmi-tədqiqat işlərinin nəticələri, rəqabətə davamlı məhsul istehsalı, həyat səviyyəsinin yüksəldilməsi və s. bu kimi bir sıra aktual problemlərin həlli məhz innovasiyalardan, elmin və elmi biliklərin tətbiqi səviyyəsindən asılıdır.

Hazırkı bazar şəraitində elmi innovasiyaların və innovativ proseslərin kommersiyalaşdırılması məsələsi də xüsusi aktuallıq kəsb edir. Belə ki, işlənmiş innovasiya layihələrinin kommersiyalaşdırılması üçün investorların axtarışı əsasən çox zəhmət tələb edən, bəzən isə yerinə yetirilə bilməyən iş sayılır [2].

İqtisadiyyatın innovativ istiqamətə yönəlmək sahəsində yüksək aktivliyi olan dövlətin indiyə qədər lazımı səviyyədə elmin, istehsalın və bazarın hüquqi, təşkilati və iqtisadi qarşılıqlı əlaqə mexanizmləri yaxşı işlənilməmişdir.

İqtisadi inkişafı və rəqabətliliyi təmin etmək üçün yeni ideyaların, elmi biliklərin, texnologiya və məhsulların müxtəlif istehsal və idarəetmə sahələrinə geniş tətbiq edilməsi ilə xarakterizə olunan və dinamik inkişaf edən ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, iqtisadi tərəqqi səmərəli milli innovasiya sisteminin elmi əsaslar üzərində yaradılmasından çox asılıdır.

İqtisadiyyatın sürətli inkişafı, kapital bazarı və yeni texnologiyalar arasında artan qarşılıqlı əlaqə, yeni texnologiyaların sosial istiqamətlərinin artması, yeni biliklərin, texnologiyaların, məhsul və xidmətlərin yaradılması və istifadəsi xüsusiyyətləri milli innovasiya sistemini (MİS) ölkənin innovasiya inkişafının əsası kimi xarakterizə edir.

MİS-in yaradılmasında innovasiya infrastrukturunu və elmi-texniki məhsulun kommersiyalaşdırılması prosesi böyük rol oynayır.

Elmi innovasiyanın kommersiyalaşdırılması - elmi innovasiya proseslərinin nəticəsi olan innovasiya məhsullarının və xidmətlərinin satışı və ya satışına kömək edən fəaliyyət növüdür. Elmi innovasiyaların kommersiyalaşdırılması prosesinin gedişində elmi nəticə və ya texnoloji layihə kommersiya effekti alınmaqla həyata keçirilir [3].

Innovasiya proseslərinin kommersiyalaşdırılması problemi çoxlu sayda həll olunmamış məsələlərin daxil olduğu innovasiya iqtisadiyyatının formalaşmasının əsas problemlərindən biridir. Mövcud elmi innovasiyaların kommersiyalaşdırılması proseslərinin təhlili göstərir ki, həmin prosesin həyata keçirilməsinə mane olan səbəblər sırasına aşağıdakıları aid etmək olar:

1) özündə innovasiya olan texnologiyaların satışı, tədarüklü və istifadə sahəsində elmi əsaslandırılmış siyasətin hazırlanmasında çətinliklər;

2) obyektin, prosesin, materialın məqsədini və məzmununu təşkil edən çoxsaylı həllərdən innovasiyaların üzə çıxarılmasının və ayrılmasının çətinlikləri;

3) kommersiya satış imkanlarını müəyyənləşdirdikdən sonra innovasiyaların əhmiyyətlik nöqtəyi-nəzərinə yeni texnikanın, texnologiya və materialların yenidən istehsalı üçün innovasiyaların qiymətləndirilməsinin çətinlikləri;

4) innovasiyaların məxfiliyi və elmi-texniki tərəqqini ləngidən faktorların çətinlikləri;

5) innovasiyaların həm ölkə daxilində, həm də sərhədlərdən kənarında yalnız lisenziya razılaşmaları üzrə həyata keçirilməsinin vacibliyi;

6) innovasiyanın işlənməsində, sənaye və kommersiya cəhətdən reallaşmasında innovasiya müəssisələrinin və müəlliflərinin maraqlarının təminatının zəruriliyi.

Qeyd etmək lazımdır ki, innovasiya proseslərində kommersiyalaşma məsələlərinin təhlili göstərir ki, burada iki əsas tendensiyanı ayırmaq olar.

I tendensiyanın mahiyyəti ondan ibarətdir ki, praktiki olaraq, təqdim olunan bütün innovasiya prosesi modellərində kommersiyalaşma mərhələsinə kifayət qədər diqqət verilmir. Bunun səbəbinin onun aydın və detallarına qədər öyrənilməsinə ehtiyac olmadığı hesab edilir.

II tendensiya ondan ibarətdir ki, innovasiyaların kommersiyalaşdırılmasını elmi nəticələrin tətbiqi mərhələsi ilə birləşdirirlər. Bu isə düzgün deyil. Nəzərə almaq lazımdır ki, kommersiyalaşma məsələlərinə fundamental tədqiqatlar mərhələsindən başlayaraq diqqət ayırmaq lazımdır. Xatırladaq ki, klassik struktura malik innovasiya prosesi fundamental tədqiqatlar (FT), tətbiqi tədqiqatlar (TT), təcrübi-konstruktor işləri (TKİ), bazarda tətbiq mərhələsindən, artım və seriyalı istehsal mərhələsindən, yüksəliş, enmə mərhələsindən ibarətdir. Innovasiyanın həyat tsiklinin həmin modelində innovasiyanın kommersiyalaşdırılmasına ayrıca bir proses kimi baxılır.

Ümumilikdə elmi innovasiyaların kommersiyalaşdırılması dörd mərhələdən ibarətdir [4]: 1) fundamental tədqiqatların təhlili mərhələsi; 2) tətbiqi tədqiqatların təhlili mərhələsi; 3) marketinq tədqiqatların təhlili mərhələsi; 4) innovasiyaların bazara tətbiqi nəticələrinin təhlili mərhələsi.

Innovasiyanın kommersiyalaşması modelinə aşağıdakı elementlər, blok, mərhələ və verilənlər aiddir: 1) fundamental tədqiqatların (FT) verilənləri, 2) FT təhlilinin nəticələri, 3) tətbiqi tədqiqatların (TT) verilənləri, 4) TT təhlilinin nəticələri, 5) təcrübi-konstruktor işləri (TKİ) verilənləri, 6) TKİ təhlilinin nəticələri, 7) tətbiqdən bazara doğru olan verilənlər, 8) tətbiqin təhlilinin nəticələri, 9) tətbiqin nəticələrinin təhlili, 10) kommersiyalaşmanın səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi, 11) marketinq tədqiqatları və rəqəbat qabiliyyətliliyinin qiymətləndirilməsi, 12) məhsulun nümayiş etdirilməsi, 13) fundamental tədqiqatların təhlil bloku, 14) ideyadan imtina edilməsi mərhələsi, 15) ixtiradan imtina edilməsi, 16) məhsuldan imtina edilməsi mərhələsi və s.

Innovasiyanın kommersiyalaşdırılması adətən fundamental tədqiqatların aparılması anından başlanmalıdır. Bu da perspektivli innovasiyaları ilkin mərhələdə müəyyən etməyə imkan verir.

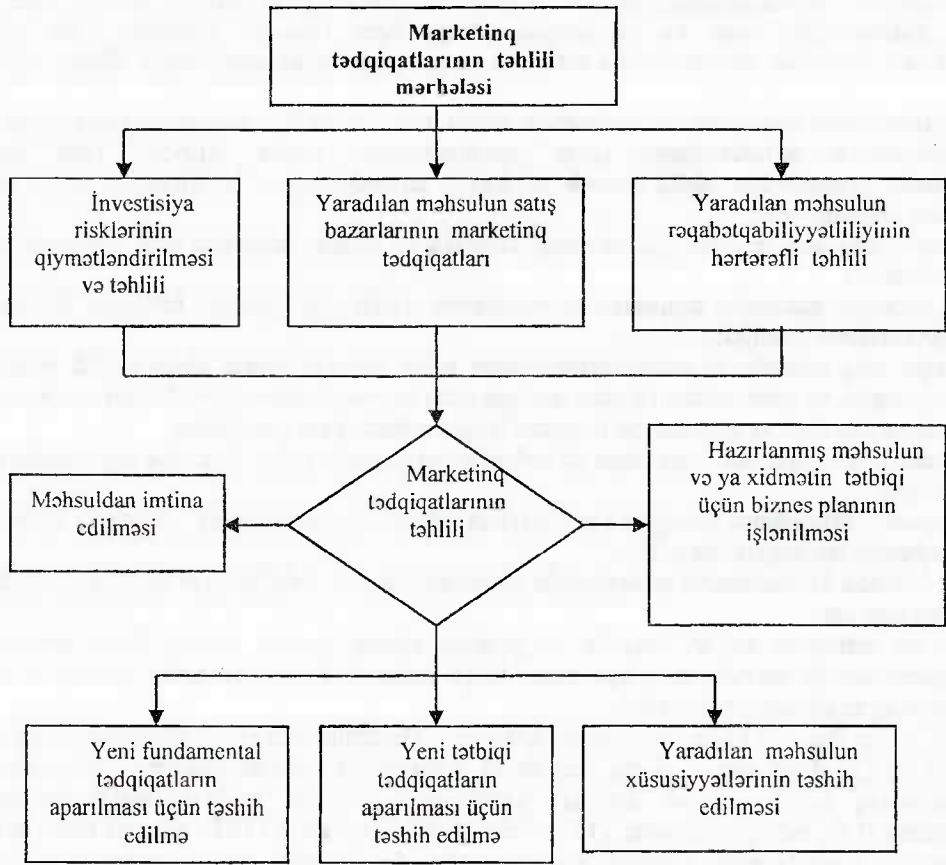
Fundamental tədqiqatların təhlili mərhələsi 1) innovativ layihənin texnoloji auditi, 2) investisiya risklərinin ilkin qiymətləndirilməsi, 3) kommersiyalaşdırılmaq və perspektivliliyin təhlili kimi alt mərhələlərdən ibarətdir. Bu mərhələnin təhlilinin nəticəsi elmi innovasiyanın gələcəyini həll edən qərarın qəbulu üçün əsas verir.

Tətbiqi tədqiqatların təhlili mərhələsi isə 1) aparılan tətbiqi tədqiqatların ekspertizası, 2) investisiya risklərinin qiymətləndirilməsi və təhlili, 3) səmərəliliyin təhlili, 4) kommersiyalaşdırılmağın təhlili kimi alt mərhələlərdən ibarətdir.

Elmi innovasiyaların kommersiyalaşdırılması mərhələlərindən əsas hesab olanlardan biri marketinq tədqiqatlarının təhlili mərhələsidir [4].

Marketinq tədqiqatlarının təhlili mərhələsi sxemdə göstərilən alt mərhələlərdən ibarətdir (Sxem 1):

Bu mərhələnin əsas məsələsi perspektivli innovasiyanın xarici və daxili faktorları maksimal nəzərə alan mükəmməl biznes-plan şəklində tərtib edilməsidir.

Sxem 1. Marketing tədqiqatlarının təhlili mərhələsi

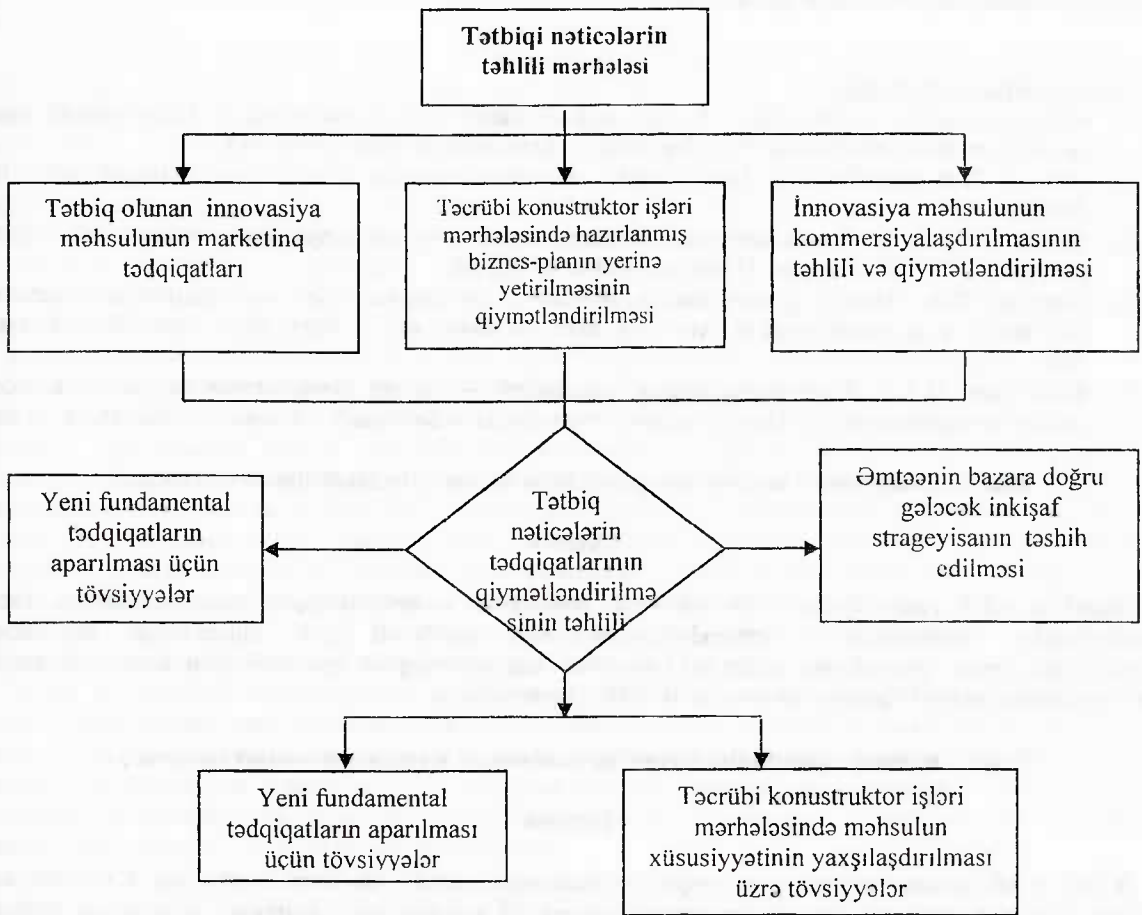
Elmi innovasiyaların kommersiyalaşdırılması mərhələlərindən digəri isə tətbiqi nəticələrin təhlili mərhələsidir [4]. Həmin mərhələyə aşağıdakılar daxildir (Sxem 2):

Təhlil edilən mərhələlərin xüsusiyyətləri ondan ibarətdir ki, onlarda elmi innovasiyanın kommersiyalaşdırılması məsələləri innovasiyaların həyat tsiklinin lap başlanğıcından nəzərdən keçirilir. Bu halda fundamental tədqiqatlar mərhələsində alınan verilənlərin təhlili həyata keçirilir.

Nəzərə almaq lazımdır ki, innovasiyanın kommersiyalaşdırılmasının təhlilinin nəticələri innovasiyanın gələcək tətbiqinin gedişinə həlledici təsir göstərir.

Aparılan təhlillər göstərir ki, innovasiyaların kommersiyalaşdırılması strategiyasının əsas istiqamətlərinə aşağıdakıları daxil etmək olar [3]:

- innovasiyaların inkişaf mexanizminin dəyişilməsi;
- regional, dövlət və dünya səviyyələrində innovasiyaların yaradılma prosesinin informasiyalaşdırılması;
- təhsil müəssisələri bazasında innovasiyaların inkişafı üzrə maarifləndirici proqram və kursların təşkili;
- texnologiya satıcılarının və alıcılarının motivasiyasını yüksəltmək üçün innovasiya texnologiyalarının populyarlaşdırılması;
- texnologiyaların satışı və transferi üçün innovasiya birjalarının yaradılması;
- təşkilati məsələlərlə məşğul olan texnologiyaların kommersiyalaşdırılmasının regional mərkəzlərinin yaradılması.
- innovasiyaların inkişafı üzrə fəaliyyətin idarə edilməsi, monitorinqi, qiymətləndirilməsi və innovasiyaların satışının bilavasitə idarə edilməsi.

Sxem 2. Məhsulun bazara tətbiqinin təhlili mərhələsi

Bu istiqamətlərin həyata keçirilməsi innovasiya texnologiyalarının inkişafına və satışına kömək etməlidir. Bu isə öz növbəsində innovasiyanın kommersiyalaşma prosesinin səmərəsini artıracadır.

Bu sahədə mövcud olan yanaşmaların təhlili göstərir ki, elmi innovasiyaların kommersiyalaşdırılmasının stimullaşdırılmasının əsas istiqamətləri aşağıdakılardır [4]:

1. Elmə və elmtutumlu texnologiyaların işlənilməsinə, elmə çəkilən xərclərin normal səviyyəyə qədər yüksəlməsinə dövlət dəstəyinin prioritetliyinin təmin edilməsi;
2. Yeniliklərin tətbiq edilməsinin təminində və kommersiyalaşdırılmasında sahə innovasiya fondlarının və formalaşmasının istifadə edilməsinin təkmilləşdirilməsi;
3. İnnovasiya layihələrinin vençur maliyyələşməsi sisteminin fəaliyyətinin normativ bazasının formalaşdırılması;
4. Kiçik innovasiya müəssisələrinin təşkili və fəaliyyəti üçün əlverişli şərtlərin formalaşması yolu ilə onun inkişafı;
5. Patent və ixtiraçılıq fəaliyyətinə maliyyə dəstəyi, intellektual mülkiyyətin müdafiəsinə və onun hüququnun qorunmasına yardım göstərilməsi;
6. İnnovasiya məhsullarının yaradılması və istifadə edilməsi proseslərinin stimullaşdırılması sisteminin təkmilləşdirilməsi;
7. İntellektual mülkiyyət obyektlərinin (İMO) təsərrüfat dövryyəsinə cəlb edilməsi və uçtonu aparmaqla və icazəsiz istifadədən müdafiəni təmin etmək;
8. İnnovasiya fəaliyyəti nəticəsinin kommersiyalaşdırılmasını təmin edən infrastrukturun yaradılması və inkişafının sürətləndirilməsi;
9. İnformasiya şəbəkələrinə və verilənlər bazasına daxil olmaqla elmi-tədqiqat müəssisələrinə kömək göstərən informasiya infrastrukturunun inkişafı.

Qeyd etmək lazımdır ki, İKT yönümlü milli innovasiya sisteminin formalaşdığı və inkişaf etdiyi indiki şəraitdə intellektual fəaliyyət məhsullarının, həmçinin elmi innovasiya məhsullarının və texnologiyalarının kommersiyalaşdırılmasının idarə edilməsi prosesinin səmərəliliyini yüksəltməyə imkan verən model və mexanizmlərinin işlənilməsi birinci növbəli əhəmiyyət kəsb edir. Ona görə də hesab edirik ki, innovasiya işləmələrinin

müvafiq mərhələ və proseslərində qeyd olunan model və mexanizm, eləcə də bəzi tövsiyələrin nəzərə alınması həmin proseslərin səmərəliliyinə müsbət təsir göstərəcəkdir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Əliquliyev R.M., Əliyev Ə.Q. Biliklər iqtisadiyyatına keçid mərhələsində İKT-yönümlü innovativ proseslərin təhlili. AMEA-nın Xəbərləri. Elm və İnnovasiya Seriyası. 2010, №1.
2. Qasımov F. H., Nəcəfov Z.M. İnnovasiyalar: yaranması, yayılması və inkişaf perspektivləri. Bakı- "Elm" – 2009.
3. Дорофеева В.В. Проблема коммерциализации инновационных разработок предприятий сибирского региона. БГУЭПВ г.Братск. Известия ИГЭА. 2010. № 5.
4. Морозов Ф.А. Методы формирования моделей и механизма коммерциализации технологических инноваций в промышленности. Автореф. дисс. на соиск. степ. канд. экон. наук. Санкт-Петербург, 2007.
5. Колотухин В.А. Коммерциализация инноваций - фактор экономического роста. Материалы международного форума "Инновационные технологии и системы": - Минск: ГУ "БелИСА", 2006.

Elmi innovasiyaların və innovativ proseslərin kommersiyalaşdırılması mərhələləri

Xülasə

Məqalədə elmi innovasiyaların və innovativ proseslərin kommersiyalaşdırılması məsələsinin aktuallığı əsaslandırılmışdır. İnnovasiyanın kommersiyalaşdırılmasının mahiyyəti izah olunmuşdur. İnnovasiyaların kommersiyalaşdırılması proseslərinə mane olan səbəblər izah olunmuşdur. İnnovasiyaların kommersiyalaşdırılma prosesi mərhələlərinin bəzi funksiya və məsələləri təhlil olunmuşdur.

Этапы коммерциализации научных инноваций и инновационных процессов

Резюме

В работе обоснована актуальность вопросов коммерциализации научных инноваций и инновационных процессов. Описана сущность коммерциализации инноваций и определены причины, мешающие указанному процессу. Анализированы некоторые функции и задачи процесса коммерциализации инноваций.

Phases of scientific innovation and commercialization of innovation processes

Summary

We justify the relevance of the commercialization of scientific innovations and innovation processes. We describe the essence of innovation and commercialization identified reasons hindering this process. Analyzed some of the functions and objectives of the commercialization of innovations.

СУЩНОСТЬ ИНВЕСТИЦИОННОЙ СТРАТЕГИИ ПРЕДПРИЯТИЯ И РОЛЬ ИННОВАЦИЙ В ПРОЦЕССЕ ЕЕ РАЗРАБОТКИ В УСЛОВИЯХ РЫНКА

*к.э.н., доц. Гулиев Ровшан Гаджи оглы
Азербайджанский Архитектурно-Строительный Университет (АзАСУ)*

Инвестиционная деятельность организации во всех ее формах не может сводиться к удовлетворению текущих инвестиционных потребностей, определяемых необходимостью замены выбывающих активов или их прироста в связи с происходящими изменениями объема и структуры хозяйственной деятельности. На современном этапе все большее число организаций осознают необходимость сознательного перспективного управления инвестиционной деятельностью на основе научной методологии предвидения ее направлений и форм, адаптации к общим целям развития предприятия и изменяющимся условиям внешней инвестиционной среды. Эффективным инструментом перспективного управления инвестиционной деятельностью организации, подчиненного реализации целей ее общего развития в условиях происходящих существенных изменений макроэкономических показателей, системы государственного регулирования рыночных процессов, конъюнктуры инвестиционного рынка и связанной с этим неопределенностью, выступает инвестиционная стратегия.